

On Learning How to Give

Introduction to Hilkhos Tzedaka - Maaser Kesafim Part 3

The Takana From Usha

תלמוד בבלי מסכת כתובות דף נ עמוד א

א"ר אילעא: באושא התקינן, המבזבז - אל יבזבז יותר מחומש. תניא נמי הכי: המבזבז - אל יבזבז יותר מחומש, שמא יצטרך לבריות; ומעשה באחד שבקש לבזבז [יותר מחומש] ולא הניח לו חבירו, ומנו? רבי ישבב, ואמרי לה רבי ישבב, ולא הניחו חבירו, ומנו? רבי עקיבא. אמר רב נחמן, ואיתימא רב אחא בר יעקב: מאי קרא? +בראשית כ"ח+ וכל אשר תתן לי עשר אנשורנו לך. והא לא דמי עישורא בתרא לעישורא קמא! אמר רב אשי: אנשורנו לבתרא כי קמא

R. Elai stated: It was ordained at Usha⁵ that if a man wishes to spend liberally⁶ he should not spend more than a fifth.⁷ So it was also taught: If a man desires to spend liberally⁶ he should not spend more than a fifth,⁷ [since by spending more] he might himself come to be in need [of the help] of people.⁸ It once happened that a man wished to spend⁶ more than a fifth⁷ but his friend did not allow him. Who was it?⁹ — R. Yeshebab. Others say [that the man who wished to spend was] R. Yeshebab, but his friend did not allow him. And who was it?⁹ R. Akiba. R. Nahman, or as some say, R. Aha b. Jacob, said: What [is the proof from] Scripture?¹⁰ — And of all that Thou shalt give me I will surely give the tenth¹¹ into thee.¹² But the second tenth,¹³ surely, is not like the first one? — R. Ashi replied: I will ... give a tenth of it¹⁴ [implies 'I will make] the second like the first'.

רש"י מסכת כתובות דף נ עמוד א

המבזבז - לעניים. מחומש - שנכסיו שלא ילערך לבריות. עשר אנשורנו - שני עישורין הוו להו חומש. והא לא דמי בתרא לקמא - דכי שקלת לקמא פשו להו ע' וכי הדרת מדלית מעשר דידהו לאו כי קמא הוא ואין כאן חומש בשניהם. אנשורנו - מדלל כתיב עשר אנשור לך הכי קאמר אנשורנו כראשון כלומר מעשר שני יהא כראשון.

תוספות מסכת כתובות דף נ עמוד א

אל יבזבז יותר מחומש - מפרש בירושלמי שפעם ראשונה יכול לבזבז חומש ומכאן ואילך בכל שנה ושנה יתן חומש הרווח.

The Beginning of the Bottom Line

שולחן ערוך יורה דעה סימן רמט

סעיף א

א [שיעור נתינתה, אם ידו משגת יתן א כפי צורך העניים. ואם אין ידו משגת כל כך, יתן עד חומש נכסיו, מצוה מן המובחר; ב] ואחד מעשרה, מדה בינונית; פחות מכאן, עין רעה. ב ג] וחומש זה שאמרו, שנה ראשונה מהקרן, מכאן ואילך חומש (א) שהרויח בכל שנה. הגה: ואל יבזבז אדם יותר מחומש, שלא יצטרך לבריות. (ב"י בשם הגמרא פ' נערה שנתפתחה) ודוקא כל ימי חייו, אבל בשעת מותו יכול אדם ליתן צדקה כל מה שירצה (ג"ז שם פ' מציאת האשה ומייתי לה ר"ף ורא"ש ור"ן ומרדכי). ג [ד] ואין לעשות ממעשר שלו דבר (ב) מצוה, כגון נרות לבית הכנסת או שאר דבר מצוה, <א> רק יתנו לעניים. (מהרי"ל הל' ראש השנה).

סעיף ב

לעולם לא ימנע אדם עצמו פחות ד משלישית השקל לשנה, ואם נתן פחות מזה, לא קיים מצות צדקה.

ש"ר יורה דעה סימן רמט ס"ק ד

ד משלישית השקל - והוא שתות אוקיא של כסף, טור, והיינו למ"ש לקמן ר"ס ש"ה דה' שקלים היינו ב' אוקיות וחי' לרש"י ולמ"ש הרב שם שהוא בערך ב' זהובים רייניש (וכתוב בהגהת דרישה דהיינו ה' זהובים בזמן הזה) א"נ השקל הוא שלישי רייני"ש טאליר והיינו זהוב פוליש וא"כ חיוב הצדקה הוא עשרה גדולים כו' וע"כ נהגו בארצות האלו שהגבאי צדקה הולך בבהכ"נ שני וחמישי לגבות מעות צדקה מכל אחד ואחד ואפי' נותן מהפחות שבמטבעות הוא נותן יותר משלישית השקל לשנה ומנהג נכון הוא...

Returning to the Source in Agriculture...

שולחן ערוך יורה דעה סימן שלא

סעיף קמו

אם הפריש המתנות שלא על הסדר, או אם נשרף טבלו, או אם הפריש מעשר בטומאה, אינו מתודה. הגה: הרב המחבר הזה השמיט כל דיני מעשר עני, שכתב הטור שיש ללמוד מהם <לב> הרבה (יב) דיני צדקה הנוהגים האידנא, ואפשר שסמך עצמו על מה שנתבאר בדיני צדקה. אך גם בדיני תרומות ומעשרות השמיט כמה דינים שכתב הטור, והכניס אחרים תחתיהם, וכל זה גרם לו שהעתיק דברי הרמב"ם הלכות תרומות ומעשרות ככתבם וכלשונם, ולא שת לבו לדברים אחרים, והרוצה לעמוד על עקרי הדינים יעיין בפנים.

ט"ז יורה דעה סימן שלא

(לב) הרבה דיני צדקה. - נראה די' לדמות מעשר שמפרישין מן הריוח ממון לדין מעשר עני של תבואה ופירות ומר"ח ז"ל כתב שהמעשר של ממון שלנו אין בו חיוב לא מן התורה ולא מדרבנן ותמהתי שהרי ר"ס רמ"ט מבואר שחיוב גמור הוא כמ"ש כל הפוסקים והב"י בשם ירושלמי

פתחי תשובה יורה דעה סימן שלא ס"ק יב

(יב) דיני צדקה - עיין בה"ט ומ"ש לענין מעשר כספים אם הוא חיוב גמור עיין בזה בתשו' שער אפרים סי' פ"ד ובתשובת חות יאיר בסימן רכ"ד ובשאלת יעב"ץ ח"א סימן ו' ובספר באר יעקב מ"ש בזה ותימא על הגאונים הנזכרים שנעלם מהם תשובת מהר"ם רוטנבורג דפוס פראג סימן ע"ד מבואר שם כדעת הב"ח שאינו מה"ת ולא מדרבנן ואינו אלא מנהגא בעלמא ע"ש ומצאתי בשו"ת תשובה מאהבה ח"א סימן פ"ז שתמה עליהם ג"כ בזה ע"ש באריכות וכן העלה בספר משנת חכמים הלכות יסוה"ת דף י"ז שאין למעשר כספים עיקר לא מה"ת ולא מד"ס אבל אם נהג הוי כמו מנהג של מצוה שאין לבטל כלל אם לא לצורך גדול ע"ש. ועין בתשובת מקום שמואל סימן יו"ד שנשאל על אודות שהתחייב עצמו אבי הכלה בתנאים הנהוגים לשלם המעשר מכיסו וכהיום אומר שרוצה ליתן כל המעשר לעניים הבאים מצדו צד הכלה אם יכול לעשות כן אי הוה כדין המעשר משלו על של חבירו דטובת הנאה שלו או לא דמיין כו' והשיב שאין לאבי הכלה שום טובת הנאה בזה רק יחלקו המעשר לקרובי שניהם לעניי החתן והכלה ע"ש: